

سازمان مدیریت صنعتی

اخلاق حرفه‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات

با رویکرد کاربردی

برای مهندسان و مدیران ICT، دانشجویان و محققان

مؤلفان:

دکتر محسن حیدریان
دکتر احمد فرامرز قراملکی

انتشارات سازمان مدیریت صنعتی

۱۳۹۳

سرشناسه	: حیدریان، محسن، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق حرفه‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات با رویکرد کاربردی برای مهندسان و مدیران ICT، دانشجویان و محققان / نویسندگان محسن حیدریان، احد فرامرز قراملکی.
مشخصات نشر	: تهران : سازمان مدیریت صنعتی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۶ ص.: مصور، نمودار.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۵-۰۷۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: واژه‌نامه .
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۶۷؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: تکنولوژی اطلاعات — جنبه‌های اخلاقی
موضوع	: اخلاق حرفه‌ای
شناسه افزوده	: فرامرز قراملکی، احد، ۱۳۴۰ -
شناسه افزوده	: سازمان مدیریت صنعتی
رده بندی کنگر	: ۹۰۰ ح ۹۰۳ / ت ۸۷۹ / ح ۷۹۷
رده بندی دیویی	: ۳۰۳ / ۴۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۴۶۹

**سازمان مدیریت صنعتی از همکاری همراه اول
در انتشار این کتاب با هدف توسعه ظرفیت مدیریت کشور قدردانی می‌نماید.**

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سازمان مدیریت صنعتی

- اخلاق حرفه‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات
- با رویکرد کاربردی برای مهندسان و مدیران ICT، دانشجویان و محققان
- مؤلفان: دکتر محسن حیدریان - احد فرامرز قراملکی
- ناشر: سازمان مدیریت صنعتی
- چاپ اول: ۱۳۹۳
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۵-۰۷۲-۳ / ISBN: 978-600-275-072-3

فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان ولی عصر، نبش خیابان جام جم، ساختمان آموزش سازمان مدیریت صنعتی
تلفن: ۲۲۰۴۰۴۴۰

فروشگاه شماره ۲: خیابان شیخ بهایی جنوبی، شهرک والفجر، خیابان نهم، مرکز مطالعات بهره‌وری و منابع انسانی
تلفن: ۸۸۶۰۴۲۸۰

فروش الکترونیک: www.scimi.ir

۱۵۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۹	سخن ناشر.....
۱۱	مقدمه حامی.....
۱۳	مقدمه نویسندگان.....
۱۵	دیباچه.....
۱۹	فصل ۱: نقش راهبردی اخلاق حرفه‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۲۰	(۱) تاریخچه فناوری، اطلاعات و ارتباطات.....
۲۳	(۲) فناوری اطلاعات و ارتباطات چیست؟.....
۲۷	(۳) مسئله: تشخیص اخلاق در فناوری اطلاعات.....
۲۹	(۴) تاریخچه اخلاق سایبری.....
۳۱	(۵) چرا اخلاق سایبری؟.....
۳۴	نتیجه‌گیری.....
۳۵	تمرینات.....
۳۷	فصل ۲: اخلاق حرفه‌ای: شناخت عمومی.....
۳۸	(۱) چیست اخلاق.....
۴۳	(۲) ملاک زیست اخلاقی.....
۴۸	(۳) اخلاق حقوق‌محور: اجماع جهانی.....
۵۰	(۴) گسترده‌های معرفتی دانش اخلاق.....
۶۴	نتیجه‌گیری.....
۶۵	تمرینات.....
۶۷	فصل ۳: اخلاق، قانون و دین.....
۶۸	(۱) اخلاق یا قانون؟.....
۷۲	(۲) دین و اخلاق.....
۷۵	نتیجه‌گیری.....
۷۶	تمرینات.....
۷۷	فصل ۴: شغل و حرفه در فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۷۸	(۱) تعریف شغل.....
۸۱	(۲) مشاغل فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۸۲	(۳) حرفه‌ای‌گری.....

۸۸	 (۴) حرفه‌ای‌گری در فناوری اطلاعات و ارتباطات
۹۶	 شاخه‌های حرفه‌ای‌گری در مهندسی اطلاعات و ارتباطات
۱۰۰	 نتیجه‌گیری
۱۰۱	 تمرینات
۱۰۳	فصل ۵: مسئولیت‌های اخلاقی عام در فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۰۴	 (۱) مفهوم مسئولیت‌پذیری در حرفه فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۰۸	 (۲) گونه‌های مسئولیت‌های اخلاقی در فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۱۰	 (۳) گونه‌های مسئولیت‌های اخلاقی عمومی
۱۱۱	 (۴) مسئولیت‌های اخلاقی اطلاعات
۱۱۹	 (۵) مسئولیت‌های اخلاقی ارتباط
۱۲۹	 نتیجه‌گیری
۱۳۰	 تمرینات
۱۳۱	فصل ۶: مسئولیت‌های اخلاقی خاص در فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۳۲	 (۱) فناوری اطلاعات و ارتباطات: تنوع حرفه‌ها
۱۳۳	 (۲) اصول اخلاقی خاص حرفه‌ها
۱۳۶	 (۳) تعامل اخلاقی رده‌های شغلی
۱۳۸	 (۴) ابعاد چهارگانه اخلاق حرفه‌ای
۱۴۰	 (۵) مکاتب اخلاقی سایبری
۱۴۳	 نتیجه‌گیری
۱۴۴	 تمرینات
۱۴۵	فصل ۷: مسئولیت‌های اخلاقی سازمان‌های ICT
۱۴۶	 (۱) تعریف شهروند و حقوق شهروندی
۱۵۰	 (۲) تعریف سازمان
۱۵۲	 (۳) حقوق سازمانی
۱۵۴	 (۴) سازمان و شهروند الکترونیک
۱۵۵	 (۵) مسئولیت‌های اخلاقی سازمان‌های اطلاعاتی
۱۶۹	 نتیجه‌گیری
۱۷۰	 تمرینات
۱۷۳	فصل ۸: مکاتب اخلاقی در فناوری اطلاعات و ارتباطات
۱۷۴	 (۱) مکتب اخلاقی چیست؟
۱۷۵	 (۲) تأثیر فضای سایبری بر گسترش مکاتب اخلاقی
۱۷۶	 (۳) مکاتب اخلاقی مبتنی بر اطلاعات و ارتباطات

۱۸۲.....	۴) ابعاد انقلاب خاموش وب معنایی.....
۱۸۷.....	۵) مکتب اطلاعاتی مهندسی سبز.....
۱۹۱.....	نتیجه‌گیری.....
۱۹۲.....	تمرینات.....
۱۹۳.....	فصل ۹: راهنمایی و مشاوره حرفه‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۱۹۴.....	۱) تعریف راهنمایی و مشاوره.....
۱۹۶.....	۲) نسبت راهنمایی و مشاوره با اخلاق حرفه‌ای.....
۱۹۷.....	۳) ابعاد نیاز به مشاوره در فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۱۹۸.....	۴) دلایل و اهداف مشاوره.....
۱۹۹.....	۵) اصول مشاوره در اخلاق حرفه‌ای.....
۲۰۱.....	۶) توصیه‌ای به استفاده کردگان از فناوری اطلاعات.....
۲۰۲.....	۷) ارائه مشاوره در اخلاق حرفه‌ای ICT.....
۲۰۷.....	۸) بررسی چند مورد.....
۲۱۲.....	نتیجه‌گیری.....
۲۱۳.....	تمرینات.....
۲۱۵.....	فصل ۱۰: عهدنامه اخلاقی حرفه‌ای مهندسان ICT.....
۲۱۶.....	۱) تعریف عهدنامه اخلاقی.....
۲۱۷.....	۲) اهداف، اصول و دلایل متعهد بودن به عهدنامه اخلاقی.....
۲۲۳.....	۳) مثال‌هایی از منشورنامه‌های اخلاقی.....
۲۲۷.....	۴) عهدنامه‌های اخلاقی موجود در سازمان‌های ICT جهان.....
۲۲۸.....	۵) عهدنامه اخلاقی فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۲۳۳.....	نتیجه‌گیری.....
۲۳۴.....	تمرینات.....
۲۳۵.....	فصل ۱۱: رهیافت‌های اخلاقی در مواجهه با جرایم سایبری.....
۲۳۶.....	۱) مقدمه.....
۲۳۸.....	۲) تعریف جرم و جرم سایبری.....
۲۴۰.....	۳) آمار جرایم سایبری در کشور و جهان.....
۲۴۲.....	۴) راهکارهای جهانی مبارزه با جرایم سایبری.....
۲۴۳.....	۵) راهکارهای مواجهه اخلاقی با جرایم سایبری.....
۲۴۷.....	نتیجه‌گیری.....
۲۴۸.....	تمرینات.....
۲۴۹.....	فصل ۱۲: حقوق اینترنت و تجارت الکترونیک.....

۲۵۱	 خدمات سرویس دهنده‌ای میل
۲۵۴	 اختلاقات و داوری‌ها در تجارت الکترونیک
۲۵۷	 قوانین اقتصادی و حقوق تجارت الکترونیک
۲۶۱	 حقوق ملی و بین‌المللی تجارت الکترونیک
۲۶۴	 تمرینات
۲۶۵	 واژه‌نامه انگلیسی به فارسی
۲۶۷	 واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۲۶۹	 فهرست راجع

فهرست اشکال

شکل ۱:	بنای استون هنجار اخلاقی به عنوان یک تقویم خورشیدی مورد استفاده قرار می‌گرفته است.
۲۱	 این بنا به اولین سیستم محاسب شدن شناخته می‌شود.
۲۶	 شکل ۲: مراحل تبدیل عقاید اطلاعاتی به ابزارهایی که آن عقیده اطلاعاتی را عملی می‌کنند.
۵۶	 شکل ۳: گستره‌های اخلاق حرفه‌ای، کاربردی و هنجاری
۱۰۸	 شکل ۴: تأثیر مسئولیت‌پذیری اخلاقی بر پای‌بندی به اخلاق
۱۱۰	 شکل ۵: سلسله‌مراتب اخلاق در ICT
شکل ۶:	امضای دیجیتال تأیید اطلاعات توسط اطلاعات است که می‌تواند بی‌اخلاقی سایبری محسوب
۱۱۲	 شود.
۱۲۰	 شکل ۷: نمایشی از اجزای یک ارتباط
۱۳۲	 شکل ۸: تنوع حرفه‌ها در هرم جمعیتی حرفه فناوری ارتباطات و اطلاعات
۱۳۸	 شکل ۹: جدول ده‌ها مثال از مشاغل مرتبط با حرفه مهندسی وب
۱۳۸	 شکل ۱۰: نمایش مسئولیت‌پذیری اخلاقی فرد حرفه‌ای
۱۵۷	 شکل ۱۱: نمودار وضعیت رشد سالیانه ای‌میل‌های هرز در آمریکا
۱۸۱	 شکل ۱۲: مراحل وب معنایی
۱۹۵	 شکل ۱۳: حوزه‌های گوناگون مشاوره
۲۱۹	 شکل ۱۴: وضعیت استفاده از منشور اخلاقی توسط شرکت‌های برتر ایران در سال ۱۳۸۷
۲۲۳	 شکل ۱۵: تعداد محورهای اخلاقی در منشورهای ۵۸ شرکت برتر ایران در سال ۱۳۷۸

به طور کلی اخلاق را می‌توان درست بودن یا نبودن یک عمل دانست. توجه به اخلاق و اهمیت این موضوع در زمینه‌های مختلف به هزاران سال پیش بازمی‌گردد و نمونه‌های آن را می‌توان در ده فرمان موسی، منشور کوروش و تعلیم کنفوسیوس یافت. با گسترش ICT و افزایش استفاده از آن در کشور، ما لزوم توجه به اخلاق هر روز بیشتر می‌شود. انقلاب فناوری اطلاعات نیازمند انقلاب اخلاق به نام اخلاق سایبری است. پابندی به اخلاق سایبری مزایایی همچون افزایش بهره‌وری، یافتن مزیت رقابتی، دستیابی به سهم بیشتر از بازار، مدیریت تعارض و تبدیل تهدید به فرصت برای سازمان‌ها را همراه دارد.

در این کتاب مباحث مختلف، مطابق با چالش‌ها و مباحث روز ارائه می‌شود که برخی از آنها شامل حرفه‌ای‌گری در فضای اطلاعات، ابعاد اخلاق حرفه‌ای، توصیه‌هایی برای استفاده کودکان از فناوری اطلاعات، عهدنامه اخلاق سایبری، راهکارهای مبارزه با جرائم سایبری، حقوق اینترنت و تجارت الکترونیک است.

انتشارات سازمان مدیریت صنعتی

مقدمه حامی

فناوری اطلاعات با سرعت زیادی در حال رشد بوده و هر روز محصول یا فناوری جدیدی توسط پیشتازان این صنعت به جامعه بشری معرفی می‌شود. این فناوری با رشد و توسعه توانمندی‌های خود، زندگی بشر و جوامع بشری را دچار دگرگونی ساخته و تا آن جا پیش رفته است که جامعه بزرگ جهان، را در استعاره به دهکده جهانی مبدل نموده که در آن می‌توان هر روز از اوضاع و احوال جهان با خبر بود و فواصل جغرافیایی را نادیده پنداشت.

امروزه حجم وسیعی از اطلاعات فردی، گروهی، سیاسی و اقتصادی در شبکه‌های ایجاد شده توسط این فناوری در گنجینه‌ای به‌راحتی می‌توان بسیاری از سوابق و اطلاعات مختلف را از این شبکه‌ها جستجو نمود و به‌بدان دسترسی داشت، به‌علاوه گستردگی تعاملات در صنایع فناوری اطلاعات، ارتباطات و مهندسی کامپیوتر نیز بسیار حائز اهمیت است. برای همسویی با جامعه جهانی و بهره‌مندی از مزایای این فناوری چاره‌ای جز پیوستن به آن و استفاده از مزایای بی‌شمار آن نیست ولی در این ضمیر حفظ حریم‌ها و تأسی به اخلاق برای بازیگران این صنعت بسیار مهم است. شناخت معیارها و ملاک‌های اخلاقی و تطابق آن با فناوری و نهادینه کردن اصول اخلاق حرفه‌ای با وضع قوانین و مقررات کارآمدی از ملزومات همراهی با فناوری است. شرکت ارتباطات سیار ایران، " همراه اول " ضمن اعلام تعهد به موازین اخلاقی بر مبنای اصول دین مبین اسلام و اخلاق حرفه‌ای، از هر گونه اقدامی برای سناات، تشخیص و وضع معیارهای قانونی و پیشبرد آن در صنعت پشتیبانی نموده و آمادگی همکاری و حمایت در این موارد و تعاملات مربوط به فناوری ارتباطات را دارد. مهمترین هدف کتاب حاضر ارائه یک درک کاربردی و مسئله‌محور نسبت به اخلاق سایبری می‌باشد. لذا همراه اول ضمن تشریح از نویسندگان کتاب به‌خاطر پرداختن به این مهم و طرح موضوع اخلاق حرفه‌ای در فناوری اطلاعات و ارتباطات کتاب را به ذی‌نفعان صنعت ارتباطات کشور و علاقه‌مندان به موضوع تقدیم می‌نماید. به امید این که نقش کوچکی از رسالت و تعهد خود برای حفظ پیشبرد اصول اخلاق اسلامی همزمان با پیشبرد فناوری را انجام داده باشد.

وحید صدوقی

مدیر عامل شرکت ارتباطات سیار ایران

همراه اول

سخن نویسندگان

به عقیده ما مسئولیت‌پذیری اخلاقی بیش از هر دستاورد دیگری در صنعت و مدیریت حائز اهمیت است. هر نوع افزایش سرمایه، ثروت و تجهیزات صنعتی، اگر همراه با مسئولیت‌پذیری در قبال شهروندان جامعه نباشد، پس از مدتی تبدیل به یک ماشین مادی، بی‌روح و بی‌رحم شده که موجب آزار، رنجش روح و وجدان انسان‌ها می‌شود. توسعه صنعتی، تکنولوژیکی و اقتصادی بدون لحاظ کردن نوع‌دوستی، مهربانی، علم‌دوستی، حمایت از زنان و کودکان، حفظ محیط‌زیست و حفظ سایر ارزش‌های انسانی، به معنای اصالت بخشیدن به مادیات و ثروت است و این مسئله موجب غفلت از ارزش‌های فردی و اجتماعی می‌شود که خود نوعی شر محسوب شده و نمی‌تواند منشاء خیرخواهی باشد. یقیناً کسی که در جامعه، گریبان همه شهروندان را گرفته و محیط را برای همه ناامن می‌کند، خوش‌ختی انسان‌ها فقط در درون خودشان نهفته نیست، بلکه گاهی اوقات بی‌اخلاقی و ردالت یک شهروند با بهره‌انداز از انسان‌های دیگر را نیز آزار می‌دهد.

آنچه اهمیت دارد این است که هیچ‌گاه نباید باعث شود که حقوق و ارزش‌های انسانی و اجتماعی قربانی اهداف و خواسته‌های سایرین شود. به عنوان مثال یک فرد متخصص نباید به خاطر توسعه شغلی و مالی خود، حقوق جانی و مالی از مراجع را نادیده بگیرد و آنها را مورد سوءاستفاده قرار دهد. با توجه به اینکه امروزه تکنولوژی در فناوری محیط بسیار توانمندی را برای رقابت‌های مالی، اقتصادی، بهداشتی و سیاسی فراهم کرده است، لذا این نگرانی که فناوری و تکنولوژی می‌تواند حقوق انسان‌ها را به خطر اندازد بی‌پایه و اساس نیست.

به عنوان مثال استفاده از بازی‌های کامپیوتری برای تهاجم فرهنگی یکی از مصادیق به‌کارگیری فناوری اطلاعات برای ضایع کردن حقوق فرهنگی سایر ملت‌ها است. به عنوان مثالی دیگر، ترویج ازدواج اینترنتی می‌تواند تهدیدی برای ارزش‌های خانوادگی باشد و می‌تواند ارکان خانواده را سست کند. مسلماً سست شدن ارکان خانواده، خالی از گسترش شر و سرنوشت نامعلوم نیست. یقیناً همه شهروندان جامعه دوست دارند ازدواجی مبتنی بر عشق، علاقه و محبت دو سویه داشته باشند تا اینکه از روی نفسانیات زودگذر تن به یک ازدواج زودگذر در یک سایت همسریابی دهند.

تالیف این کتاب تلاشی است برای تعمیق و گسترش ارزش‌های اخلاقی و حقوق‌محور در فضای سایبری و اینترنتی کشور و جهان. لذا این کتاب به تشریح حقوق مادی و معنوی افراد، سازمان‌ها و دولت‌ها در فضای سایبری پرداخته و تلاش می‌کند رفتارها، عقاید و عملکردهایی که موجب

نقض اخلاق در فضای سایبری و اینترنت می‌شود را تشریح نماید. پیام نهایی این کتاب این است که مهندسين، متخصصين و مديران ارجمند ICT بايد اخلاق را به توسعه و رشد صنايع فناوری اطلاعات ترجيح دهند.

دکتر محسن حیدریان - دکتر احد فرامرز قراملکی

www.ketab.ir

«إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا» (سوره انفال، آیه ۲۹)

اگر از خدا پروا کنید، برایتان تمیز حق از باطل قرار می‌دهد

دیباچه

به عقیده ما اخلاق عبارت است از تشخیص خیر و شر و توانمندی عمل کردن به خیر یا انجام ندادن شر. همچنین علم اخلاق علاوه بر این تشخیص، می‌تواند شیوه کسب توانمندی اخلاق‌ورزی را نیز مورد توجه قرار دهد. هر چند تشخیص خیر از شر به سادگی ممکن نیست و به اندازه تاریخ بشر قدمت دارد اما اکنون دستاوردهای بشر در امور اخلاقی کم‌ارزش نیست. آموزه‌های آسمانی (مبتنی بر وحی و نبوت) و همچنین دستاوردهای بشری (مبتنی بر خرد و فلسفه) همواره انسان را در رعایت اخلاق راهنمایی کرده‌اند؛ هر چند این آموزه‌ها، همیشه مبنا و نگاه یکسان و مشابهی نسبت به خیر و شر نداشته‌اند.

در اعصار مختلف بشری، پرورش انسان اخلاقی همواره محلی از چالش بوده و امروزه نیز این چالش و نگرانی‌های مرتبط با آن روندی رو به افزایش دارد. انسان امروزی علاوه بر پاسخگوبودن به چالش‌ها و نیازهای اخلاقی اعصار گذشته باید سخگوی مسائل اخلاقی ناشی از پیشرفت‌های علم و تکنولوژی امروزی نیز باشد. دسته عمده‌ای از این نگرانی‌ها با مسائل اخلاقی در حوزه مشاغل، حرفه‌ها و صنایع مرتبط است. با توجه به بستگی ارتباطات و تعاملات شغلی و حرفه‌ای در جوامع بشری در قرن معاصر، در حال حاضر تشخیص و تعیین حدود حقوق و وظایف دولت‌ها، گروه‌ها و شهروندان، امری بسیار پیچیده و ضروری تلقی می‌شود. به عنوان مثال اموری مانند حقوق و وظایف تولیدکننده و مصرف کننده، بیمار و پزشک، شهروندان و دولت‌ها نیاز به مطالعه، بررسی و نیز دانش اخلاقی مناسب دارد که خود، نوع جدیدی از اخلاق به نام اخلاق حرفه‌ای است. اخلاق حرفه‌ای بر تشخیص خیر و شر در امور مشاغل، حرفه‌ها و گروه‌ها تأکید دارد. این امور عمدتاً شامل تشخیص حقوق و وظایف دوسویه میان خدمات‌دهنده و خدمات‌گیرنده است.

امروزه، با توجه به اهمیت بسیار زیاد و گسترده‌ی تعاملات در صنایع فناوری اطلاعات، ارتباطات و مهندسی رایانه، توجه به اصول و احکام اخلاق حرفه‌ای در این تعاملات بسیار حائز اهمیت

است. پدیده‌ها و ابزارهایی نظیر فضای سایبری، شبکه اینترنت، دولت الکترونیک، اقتصاد دیجیتال و ده‌ها نمونه دیگر، پیچیدگی بسیار بالایی را در وظایف و حقوق شهروندان، مهندسان، دولت‌ها و جماعت‌ها به وجود آورده است. لذا رعایت اخلاق حرفه‌ای در فضای سایبری، امری ساده نیست و اهتمام روزافزونی را برای کشف، آموزش و ترویج احکام اخلاقی-سایبری می‌طلبد.

همان‌طور که خیانت در امانت و عدم احترام به پدر و مادر، مواردی غیر اخلاقی هستند، استراق سمع و ورود به حریم خصوصی افراد در شبکه‌های مخابراتی و اینترنتی نیز غیر اخلاقی است. این کتاب تلاش می‌کند ضمن تشریح احکام و اصول اخلاقی در فضای سایبری، یک رویکرد کاربردمحور برای مواجهه با مسائل اخلاقی در فضای سایبری ارائه کند. لذا انتظار می‌رود این کتاب شهروندان و مهندسان گرامی را در تشخیص وظایف و حقوق سایبری خود و دیگران یاری کرده و توانمندی‌های آنان را در مواجهه اخلاقی با امور سایبری افزایش دهد.

این کتاب برای دانشجویان رشته‌های علوم انسانی مرتبط با فناوری اطلاعات مانند کارشناسی ارشد اقتصاد و تجارت الکترونیک، کارشناسی ارشد حقوق مالکیت فکری و نیز کارشناسی ارشد فناوری اطلاعات و مدیریت و همچنین رشته‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد مهندسی فناوری اطلاعات و مهندسی رایانه به‌عنوان منبع درسی در دروس «اخلاق و قوانین تجارت الکترونیک»، «اخلاق حرفه‌ای»، «مهندسی فناوری اطلاعات» و «اخلاق مهندسی» قابل استفاده است. این کتاب حتی قابلیت تدریس برای دانشجویان سایر رشته‌های مهندسی را نیز دارا است. به‌علاوه با توجه به گسترده‌ی کاربردهای اینترنت در همه مشاغل جامعه، این کتاب برای اکثر اقشار شاغل و سایر گروه‌ها و اصناف حرفه‌ای نیز قابل استفاده است.

کتاب در ۱۲ فصل تهیه و تنظیم شده است. **فصل اول** به ارائه مفاهیم مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات و نیز نقش راهبردی اخلاق در فناوری اطلاعات پرداخته و اهداف و انگیزه‌های لازم برای تألیف این کتاب را تشریح می‌کند. **فصل دوم** به تعریف و مفاهیم مرتبط با اخلاق پرداخته و سعی می‌کند شناختی کلی از انواع اخلاق در فضای سایبری و ارتباطات جهانی همراه با مثال‌های عملی ارائه کند. این انواع اخلاق عبارت‌اند از: کاربردی، هنجاری، حرفه‌ای، عملی و نظری. **فصل سوم** به تبیین و تشریح تفاوت و تشابه اخلاق، دین و قانون می‌پردازد. **فصل چهارم** به بیان مشاغل و حرفه‌ها در فناوری اطلاعات و ارتباطات و مهندسی رایانه پرداخته و وجود حرفه‌ای‌گری را در این مهندسی مورد بحث قرار می‌دهد. **فصل پنجم** مسئولیت‌های اخلاقی عام در فضای اطلاعات و ارتباطات را مورد بحث قرار داده و اصولی را برای شناخت حقوق و وظایف در این حوزه مشخص می‌کند. آنچه که امروزه اخلاق‌شناسان و محققان سازمانی نگران آن هستند، عبارت است از تسلط سازمان‌ها بر اخلاق و جهت‌دهی

سازمان‌گرا به آن، **فصل ششم** به تشریح مسئولیت‌های اخلاقی خاص در ICT می‌پردازد. لذا **فصل هفتم** به بررسی و شناخت اخلاق سازمانی در مؤسسه‌ها و سازمان‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌پردازد. **فصل هشتم** با تأکید بر مفهوم یک مکتب اخلاقی، به بررسی و مطالعه مفاهیم مکاتب اخلاقی در فناوری اطلاعات و ارتباطات پرداخته و زیرساخت‌ها و اصول لازم برای شکل‌گیری این مکاتب را مورد بحث قرار می‌دهد. **فصل نهم**، مبانی و اصول مشاوره اخلاقی برای مهندسی و مدیران IT را مد نظر قرار داده و اصول و مبانی دریافت یا ارائه مشاوره اخلاقی در ICT را مورد بحث قرار می‌دهد. **فصل دهم** نیز مفاهیم و چارچوب‌های لازم یک عهدنامه اخلاقی حرفه‌ای مطلوب را برای مدیران و مهندسان فناوری اطلاعات در ایران ارائه می‌کند. **فصل یازدهم** نیز تلاش می‌کند نگاهی اختصاری به جرایم سایبری داشته باشد و کمیت و کیفیت این جرایم، آثار نگاه اخلاق مطالعه و بررسی کند. این فصل تلاش می‌کند بین ردایل و فضایل اخلاق، از یک طرف و کمیت و کیفیت جرایم اخلاقی از طرف دیگر ارتباط برقرار کند و این درک را در اختیار خواننده به وجود بیاورد که بی‌اخلاقی می‌تواند ریشه جرایم باشد. **فصل دوازدهم** نیز بر قوانین تجارت الکترونیک و اینترنت تأکید می‌کند؛ زیرا این موضوع می‌تواند مانع تعدادی از بی‌اخلاقی‌ها و فضای سایبری شود.

دکتر محسن حیدریان

عضو هیئت علمی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

دانشکده فناوری اطلاعات و مهندسی کامپیوتر

گروه مهندسی رایانه